

Det fria ordets värde

Yttrandefrihetens gränser i Sverige gentemot rasistiska
yttranden och problematiken att hänvisa dem till hets mot
folkgruppsbrottet

Christian Norelius

Mänskliga Rättighetsstudier

Historiska Institutionen

C- uppsats

HT 2012

Handledare: Anna Bruce

Abstract

In Sweden freedom of Speech is declared as a fundamental civil and serves as a prerequisite to the freedom of opinion within its constitutions, and is also enhanced by Sweden's implementation of the European Convention on Human Rights. Sweden's constitutional system also protects and regulates freedom of speech further through a divided and delegated system. However, as a result of difficult economical times and a fast-pace globalization which places different societal groups closer together, racism seems to be resurrected in Sweden and Europe. This "new" racism seems to wear a democratic cloak since racist organizations justify their existence, opinions and messages with reference to civil, political and human rights; thus their right to access a free marketplace of thoughts and ideas, traditionally seen as trademark for the "true" democracy. Here a dilemma seems to appear regarding who is in most need of protection; the speakers or the minority-groups who potentially can get hurt, stigmatized and discriminated due to racist speech. This study aims to analyze this dilemma with a specific focus on Sweden. The subjects of interest are (1); Sweden's opportunities to restrict the freedom of speech through its laws thus preventing racist speech from reaching out to the public and (2); how previous cases of racist speech have been regarded as insignificant for judgment by Swedish authorities.

Keywords: *Freedom of Speech; Speech-Constitutions; Racist Speech; Restrictions; Discrimination; Stigmatization.*

Förkortningar

BrB = Brottsbalken

CERD = Konventionen om Avskaffande av Alla Former av Rasdiskriminering (eng. Convention on All Forms of Racial Discrimination)

DN = Dagens Nyheter

ECHR = Europakonventionen om Skydd för de Mänskliga Rättigheterna och de Grundläggande Friheterna (eng. European Convention on Human Rights)

ICCPR = Konventionen om Medborgerliga och Politiska Rättigheter (eng. International Covenant on Civil and Political Rights)

JK = Justitiekanslern

RF = Regeringsformen

SD = Sverigedemokraterna

SOU = Statens Offentliga Utredningar

TF = Tryckfrihetsförordningen

YGL = Yttrandefrihetsgrundlagen

Innehållsförteckning

Abstract	2
Förkortningar.....	3
1 Inledning	6
1.1 Syfte och frågeställningar.....	7
1.2 Material och metod.....	7
1.2.1 Juridisk metod	9
1.2.1.1 Identifiera problemet	9
1.2.1.2 Tillämpning av rättsregel	9
1.2.1.3 Tolkningen och valet av rättskällorna	10
1.3 Avgränsningar	10
1.3.1 Fallundersökningen	11
1.4 Centrala begrepp & Teorier.....	12
1.4.1 Relationen mellan fördomar, rasism och diskriminering	13
1.4.2 Neutralitetens konsekvenser i en egalitär liberal stat	14
1.4.3 Auktoriteternas tystande röster.....	15
2 Yttrandefriheten i Sverige	17
2.1 Regeringsformen	17
2.2 Yttrandefriheten genom Sveriges internationella åtaganden.....	18
2.3 Den uppdelade delegeringen av yttrandefrihetsregleringarna.....	19
2.4 Grundlagarnas gemensamma historia	19
2.5 Yttrandefrihetsgrundlagens principer.....	20
2.6 Yttrandefrihetsgrundlagens innehåll	20
2.7 Vissa undantag i YGL	21
3 Begränsningar i Yttrandefriheten	22
3.1 Begränsningarna i ECHR	22
3.2 Yttrandefrihetsbrotten	23
3.4 Hets mot folkgrupp.....	25
3.5 Hets mot folkgrupp: Tidigare fall och beslut av Justitiekanslern.....	26
3.5.1 Ärendet Göran S.	26
3.5.2 JK:s beslut	26
3.5.3 Ärendet Illustrerad Vetenskap.....	27
3.5.4 JK:s beslut	28
3.5.5 Ärendet Sverigedemokraternas valfilm.....	28
3.5.6 JK:s beslut	29
3.6 Hets mot folkgrupp: komplicerat att tolka och döma.....	30

4 Diskussion	31
4.1 Begränsningar av yttrandefriheten; förtryck eller förenlighet?	31
4.2 Till lagens försvar.....	33
4.3 De små orden och de stora reaktionerna	34
5 Sammanfattning	37
6 Slutsats	38
6.1 Regeringsformen	38
6.2 ECHR	39
6.3 YGL & TF.....	40
6.4 Hets mot folkgrupp: Problematikens konsekvenser	41
6.4.1 Hänvisningarna i tolkningen av hets mot folkgruppsbrottet	42
Referenser	44

1 Inledning

Yttrandefriheten skyddas i Sverige genom våra grundlagar,¹ och är en rättighet som med goda skäl tycks tas för givet när man talar om grundläggande rättigheter och om förutsättningarna för en demokrati. I detta avseende lär man enkelt få medhörning genom att påstå att en stat utan yttrandefrihet inte är en ”äkta” demokrati, en trend som i vår tids alltmer globaliserade värld verkar göra sig mer och mer påmind. Jag tänker särskilt på retoriken som just nu förekommer i demonstrationerna och konflikterna som utspelar sig på många håll i mellanöstern där yttrandefriheten, tillsammans med andra rättigheter, står högt på listan av mål genom vilka man rättfärdigar sin kamp för det fria samhället. Men vad menar vi egentligen när vi talar om yttrandefriheten och dess innehåll? Om rättigheter medför skyldigheter, vilka skyldigheter är då anknutna till yttrandefriheten? Och var går gränsen för hur långt yttrandefriheten kan tolerera yttranden som kan uppfattas som aggressiva eller i vissa fall t.o.m. kränkande?

Medan kampen för rätten till det fria ordet fortsätter i vissa regioner runtom i världen så kanske frågan i andra regioner snarare är om det fria ordets kraft fått lite väl mycket tyngd. I Europa tycks man snarare tala om yttrandefriheten som en grund till en alltmer tilltagande ”högervind”.² I skuggan av svåra ekonomiska tider och en snabb globalisering tycks ett flertal olika rasistiska och t.o.m. högerextrema organisationer och partier runtom i Europa få ett allt större gehör. Detta kan sägas ha gjort sig synligt bl.a. i Holland och Grekland (Partij voor de Vrijheid resp. Gyllene Gryning), vid det senaste valet i Frankrike (Front National), och även här i Sverige (Sverigedemokraterna), där partier med invandrarkritiska, rasistiska eller ibland även nationalistiska och nazistiska agendor verkar få alltmer offentligt inflytande.³

Denna studie ämnar undersöka yttrandefrihetens relation till rasism och rasistiska yttranden i offentligheten i Sverige. Min upplevelse är att rasismen i Sverige liksom i övriga Europa tycks växa sig starkare och att detta tycks försvaras med hänvisning till just yttrandefriheten. Konsekvensen verkar innebära att rasistiska organisationer liksom deras kränkande yttranden legitimeras genom denna typ av hänvisning till medborgerliga och civila rättigheter och nödvändigheten att i ett demokratiskt samhälle tolerera en fri åsiktsbildning.

¹ Justitiedepartementet L6. *Kungörelse (1974:152) om beslutat ny regeringsform*. SFS 2011:109, Regeringskansliets rättsdatabaser, kap. 2 § 1.

² Kretzmer, David. *Freedom of Speech and Racism*. *Cardozo Law Review*, Vol. 8, No. 445, 1986-1987, s. 446.

³ Bal, Ishan. *Europe's Depression*. *USAK Yearbook of Politics & International Relations*, Vol. 5, 2012, s. 297.

1.1 Syfte och frågeställningar

Målet med studien är att försöka få insyn i den gråzon av lagar och rättigheter inom vilken dagens rasism tycks röra sig. Ett rättighetsdilemma verkar vara uppenbart mellan personer, organisationer och partier som gör anspråk på yttrandefriheten i syfte att sprida rasistiska uttal och budskap, samt de grupper som berörs av dessa. Syftet är därför att undersöka detta spänningsförhållande mellan rasistiska yttranden och Sveriges yttrandefrihetslagar för att på så vis öka insikten och kunskapen i vilka konsekvenser detta innebär. Min förhoppning är att få en bättre förståelse för svårigheten som tycks uppstå med att hitta en balans mellan skyddet av yttrandefriheten och det skyddet av utsatta minoriteter som kan tänkas beröras negativt i och med yttrandefriheten och kränkande yttranden.

Frågeställningen i denna studie är: *Vilka förutsättningar till begränsningar har yttrandefrihetslagarna gentemot rasistiska yttranden i Sverige?* För att kunna svara på denna frågeställning ställer jag även delfrågan; *Med vilka hänvisningar har yttranden av kränkande och nedvärderande slag med hänvisning till etnicitet, kultur eller religion, tolkats som otillräckliga för att dömas som hets mot folkgrupp, av ansvariga åklagarmyndigheter i Sverige?*

Trenden tycks med bland annat Sverigedemokraternas framväxt vara att personer och organisationer tillåts att genomföra yttranden adresserade till olika samhällsgrupper, som kan tolkas som kränkande, nedvärderande och ibland tom. stigmatiserande gentemot gruppen i fråga, med stöd av yttrandefriheten. Det är mot denna uppfattning samt med ett intryck att attityderna i Sverige är ganska restriktiva gentemot denna trend som jag ställer frågeställningarna.⁴

1.2 Material och metod

Studien inriktar på Sveriges rättsystem varför huvudmaterialet utgörs av Sveriges lagar och förordningar. Jag har valt ut och undersökt de relevanta delarna avseende yttrandefrihet ur främst fyra olika urkunder; Regeringsformen (RF) som beskriver Sveriges statskick och hur riket ska styras, Europakonventionen om Skydd för de Mänskliga Rättigheterna och de Grundläggande Friheterna (ECHR), Tryckfrihetsförordningen (TF) och Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Dessa har tolkats och beskrivits utifrån sina förarbeten i

⁴ Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 101.

form av statens offentliga utredningar; SOU. I studien har jag i huvudsak använt mig av tre olika SOU vilka jag nu kommer beskriva kronologisk publiceringsordning.

Den första utredningen är 1973 års fri- och rättighetsutrednings betänkande *Medborgerliga fri- och rättigheter* i SOU 1975:75, vilken jag huvudsakligen har använt för att undersöka och redogöra för de medborgerliga fri- och rättigheterna som beskrivs i RF samt beskriva RF i sig självt. Den andra utredningen är yttrandefrihetsutredningens betänkande från 1983 *Värna yttrandefriheten*; SOU 1983:70. Jag har främst använt denna SOU för att tolka och undersöka yttrandefrihetsbrottet ”Hets mot folkgrupp”. Den tredje SOU:n är yttrandefrihetskommitténs slutbetänkande i SOU 2012:55; *En översyn av yttrandefriheten*, vilken har använts i störst utsträckning i studien, bl. a. för att undersöka Sveriges internationella åtaganden avseende yttrandefrihet samt i undersökningarna om skillnaderna i yttrandefrihetsdefinitionerna i RF, ECHR, YGL samt TF.

För att få en bakgrundsbeskrivning i denna studie har jag i stor utsträckning använt mig av Hans-Gunnar Axberger, docent i straffrätt och professor i medierätt. Axberger ger i sin bok *”Yttrandefrihetsgrundlagarna”* en övergripande introduktion till det svenska rätts- och lagsystemet vilken jag har använt mig av främst för att undersöka dessa system i studien. Jag har även använt Axbergers bok för att undersöka och presentera yttrandefrihetsbrotten och dess system.

Eftersom frågeställningen berör just svårigheterna att slå samman kränkande yttranden med brottsbeskrivningarna i hets mot folkgrupp så har jag även hämtat tre stycken fall från justitiekanslerns (JK) hemsida för att genom en fallundersökning besvara hur fallen inte upplevdes som tillräckliga för ett åtal utifrån brottsrekvisiten i hets mot folkgruppsbrottet. Dessa fall, vilka presenteras i avsnitt 3.5 *Hets mot folkgrupp: Tidigare fall och beslut av justitiekanslern*, har valts ut och analyserats då de ansetts ge en bra insikt i JK:s resonemang och argument till varför fallen inte ansågs leva upp till brottsbeskrivningarna och därför lades ner. JK är ensam åklagare i brottsfall som berör yttrandefrihetsbrott enl. TF kap 9 § 2.⁵

⁵ Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*. Kap. 9 § 2.

1.2.1 Juridisk metod

Metoden är i och med sin anknytning till lagar och förarbeten till stor del präglad av den juridiska metoden som den beskrivs av Bert Lehrberg. Juridiska metoden kan beskrivas vara utformad utifrån juridikens mångsidighet. Vill man få en övergripande inblick i denna bör man enl. Lehrberg koncentrera sig på vissa specifika inriktningar och frågeställningar. För att detta ska vara möjligt måste man främst göra ett urval av frågeställningar som kan paras ihop med lagar eller rättsregler eftersom det är där man finner svaren.⁶

1.2.1.1 Identifiera problemet

Det är viktigt att identifiera problem inom juridiken för att göra det möjligt att para ihop problemet med tillämpbara rättsregler. Lika viktigt är det att hitta en rättsregel som ger svar på problemformuleringen som man har identifierat. Problemidentifieringen och besvarandet av denna kan sägas vara uppdelad i två steg; (1) att identifiera det faktiska problemet och (2); att tolka om problemet till allmän juridik. Tidigare juridiska kunskaper är av nytta i denna process eftersom det underlättar orienteringen i de rättsregler som finns. Det är dock viktigt att först identifiera problemet innan man påbörjar sökandet efter rättsregler så att inga förhastade slutsatser avseende problemet uppstår. Att lägga ner god tid på att identifiera problemet innan man söker lösningen på det är med andra ord en god investering enl. Lehrberg.⁷

1.2.1.2 Tillämpning av rättsregel

För att hitta en lösning på problemformuleringen måste man vända sig till juridikens kunskapskällor, dvs. rättskällorna. Rättskällorna är främst lagarna, lagarnas förarbeten, prejudikat (rättsfall från domstolar) samt doktrin (juridisk litteratur). Rättsområdet ska identifieras liksom de juridiska frågeställningarna varpå frågeställningen kategoriseras in i rättsområdena. Sedan inleds eftersökningar av lämplig lag i lämplig lagbok eller lagsamling. Därefter undersöks lagbestämmelserna för att identifiera dess tillämpningsområde. Om slutsatsen är att lagen är tillämpningsbar på problemområdet gäller det att försöka hitta bestämmelser som kan ge svar på frågeställningen och således lösa problemformuleringen.⁸

⁶ Lehrberg, Bert. *Praktisk Juridisk Metod; Femte Upplagan*. I.B.A. Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB, Warszawa, 2006, s. 68.

⁷ *Ibid.*, s. 32-33, 69-70.

⁸ *Ibid.*, s. 34-37.

1.2.1.3 Tolkningen och valet av rättskällorna

När lagregeln ska tolkas måste man identifiera dess rekvisit, dvs. dess villkor, för att få en uppfattning om regelns tillämpningsområde. Rekvisten ska sedan prövas för att se om de passar ihop med situationen och problemet i fråga. Lagtolkningen utgår från lagtexten och dess språk eftersom ordens språk är lagstiftarens ända form av kommunikation. En utgångspunkt man bör ha i denna process är att lagtextens språk har samma betydelse som vardagsspråket. Man bör även ha klart för sig att lagstiftaren följer vissa logiska mönster som innebär att den som läser lagen faktiskt också utgår från det som skrivs. Lehrberg beskriver att uppdelningen i lagspråket har en slags orsak/verkan relation; om si (rättsfaktum) medföljer så (rättspåföljd). Rättsregler bör ses som uttryck för mänskligt handlande, dvs. att de reglerar vad som bör göras snarare än att de fastslår lagar som beskrivningar av sanningstillstånd. För att ta reda på och precisera rekvisitens innebörd i en lagregel vänder man sig till förklaringarna i lagens förarbeten. När rekvisiten är preciserade kan man dra en slutsats om huruvida lagregeln är tillämpningsbar eller om det råder oklarhet eller motsägelse.⁹

1.3 Avgränsningar

Som det redan beskrivits så avgränsar sig denna studie till Sverige och det svenska rättssystemet gällande yttrandefrihet. Detta beror på att jag i studien önskat att uppnå en mer specifik nivå i innehållet med fokus på nationella lagar och regler. De lagar och förordningar som främst kommer att stå i fokus i denna studie är RF kap. 2, ECHR artikel 10 och slutligen YGL samt TF från vilka jag främst har beskrivit yttrandefrihetsbrotten som listas i TF kap. 7 § 4-5. Denna del i TF benämns oftast som brottskatalogen och innehåller brottsdefinitionerna för div. yttrandefrihetsbrott.¹⁰ I studien går jag dock in mest på hets mot folkgruppsbrottet (TF kap 7 § 4 elfte stycket) med hänvisning till frågeställningen.

Yttrandefriheten definieras som generell medborgerligt fri- och rättighet i RF kap. 2 som i sin tur är präglad av yttrandefrihetsdefinitionerna i art. 10 i ECHR. YGL och TF i sin tur reglerar olika framställningsformer, bl. a. tv och radio, i vilka offentliga yttranden framställs. Jag kommer återkomma till detta i avsnitt 2 i studien. Den del i studien som berör YGL och TF har tagit lite mer utrymme i studien än RF och ECHR, främst på grund av redogörelserna av

⁹ Ibid., s. 38-39, 111-14.

¹⁰ Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 88.

yttrandefrihetsbrotten. En annan orsak till detta är att TF och YGL är mycket mer specifika i sina regelverk än övriga regelverk och konventioner som berörs i studien.

Jag har valt att inte fokusera på FN:s Allmänna Förklaring om de Mänskliga Rättigheterna (eng. UDHR) eftersom denna är underförstådd i ECHR, som har den i åtanke i sin ingress.¹¹ En annan anledning till detta val är att ECHR antas ha större betydelse och prägel på svensk lagstiftning med hänvisning till definitionerna i dess implementeringslagar (se avsnitt 2.1 *Yttrandefriheten och Sveriges internationella åtaganden*). FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (eng. ICCPR) har också valts bort från djupare undersökningar i studien med hänvisning till ECHR:s starkare relation till svensk lag.

Jag har även valt att bortse från FN:s Konvention om Avskaffande av Alla Former av Rasdiskriminering (CERD utifrån sin engelska förkortning) eftersom jag anser att den inte har lika stark koppling och betydelse som ECHR för svensk lagstiftning avseende yttrandefrihet, vilket är det primära intresseområdet. Diskriminering antas dock att vara ett resultat av rasistiska yttranden men jag har, med hänsyn till studiens omfång och mitt primära intresseområde, valt att i stället endast lägga fokus på just rasistiska yttrandens relation till svensk lag och inte på diskriminering utifrån någon av CERD:s artiklar.

1.3.1 Fallundersökningen

Jag har med hänsyn till studiens storlek valt att avgränsa fallen rörande hets mot folkgrupp till *tre* stycken; (1) Ärendet Göran S., där ett polisbefäls yttrande gentemot grupper av afrikanskt ursprung i en presskonferens anmäldes som hets mot folkgrupp av polismyndigheten i Uppsala eftersom yttrandet ansågs kunna uppfattas som kränkande och nedvärderande; (2) Ärendet Illustrerad Vetenskap, där ett flertal delar i en artikel som publicerades i tidsskriften anmäldes för att vara kränkande och nedvärderande gentemot romer samt; (3) Ärendet Sverigedemokraternas valfilm, som anmäldes i samband med senaste riksdagsvalet 2010 då den uppfattades som kränkande gentemot olika grupper med invandrarbakgrund och då särskilt invandrargrupper tillhörande de islamiska trosbekännelserna. Fallundersökningen presenteras i avsnitt 3.5 *Hets mot folkgrupp: Tidigare fall och beslut av Justitiekanslern*.

¹¹ Council of Europe: *European Convention on Human Rights*. 213 U.N.T.S. 222, 3 Nov. 1953 [hädanefter ECHR].

1.4 Centrala begrepp & Teorier

Två centrala begrepp som återkommer i stor utsträckning i denna studie är *ytrandefrihet* och *rasistiska yttranden*. Båda begrepp kan tolkas på många olika sätt och därför kommer här en förklaring på vad jag avser med begreppen där de används i denna studie. Med ytrandefrihet menas den medborgerliga fri- och rättigheten som den definieras i RF kap. 2 § 1, dvs.

”1 § Var och en är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. ytrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,”¹²

Ytrandefriheten ses som en förutsättning till den fria åsiktsbildningen vilket enligt svensk lag är en grundstomme i Sveriges statskick.¹³ RF:s definition av ytrandefrihet omfattar alla typer av yttranden och är därigenom väldigt generell i sin definition av den.¹⁴ Jag kommer gå in mer på detta i avsnitt 2. Anledningen till att jag valt just RF:s definition framför andra definitioner av ytrandefrihet är för att den har fundamental roll för Sveriges statskick samtidigt som den i sin helhet förklaras som generell. Det antas att definitionen i RF återspeglar en allmän uppfattning av ytrandefrihetens innebörd och betydelse på ett bra sätt samtidigt som den i och med sin generella grad också är tillämpningsbar på ett allsidigt och flexibelt sätt. I och med att studien är så pass inriktad på lagregler kändes det naturligt att välja en juridisk definition av ytrandefrihet framför andra definitioner.

Med begreppet rasistiska yttranden menas alla former av yttranden uttalade av individer, eller grupper av individer som t.ex. föreningar, organisationer och politiska partier, som belyser skillnader mellan olika samhällsgrupper på ett stötande, nedvärderande, kränkande eller aggressivt sätt. Syftet med dessa yttranden anses vara att skilja ut och utkristallisera någon form av minoritet i samhället på grund av minoritetens etniska ursprung, hudfärg, religiösa övertygelse, sexuella läggning eller till något avseende rörande minoritetens sätt att leva, vilket skulle kunna förklaras som någon övrig form av kulturell eller traditionell livsstil.

¹² Justitiedepartementet L6. *Kungörelse (1974:152) om beslutat ny regeringsform*. SFS 2011:109, Regeringskansliets rättsdatabaser, kap. 2 § 1.

¹³ Ytrandefrihetskommittén. *En översyn av tryck- och ytrandefriheten Del 1: Slutbetänkande av ytrandefrihetskommittén*. SOU 2012:55, Fritzes Offentliga Publikationer, Stockholm, 2012 [hädanefter SOU 2012:55], s. 155.

¹⁴ Ytrandefrihetsutredningen. *Värna Ytrandefriheten: Betänkande av ytrandefrihetsutredningen*. SOU 1983:70, LiberTryck, Stockholm, 1983 [hädanefter SOU 1983:70], s. 83.

1.4.1 Relationen mellan fördomar, rasism och diskriminering

Den första teorin i studien är hämtad från David Kretzmers undersökning *Freedom of Speech and Racism*. Kretzmer ger enligt min uppfattning en bra förklaring till hur de tre begreppen rasism, fördomar gentemot olika grupper av människor (eng. *racial prejudice*) samt diskriminering till följd av rastillhörighet (eng. *racial discrimination*) skiljer sig, är relaterade till varandra samt hur deras förhållande är gynnande gentemot varandra.

Begreppet ”ras” måste inte nödvändigtvis anknyta till biologiska eller antropologiska faktorer där rasbegreppet hänvisas till olika arter resp. underarter av människor. Den vanligare uppfattningen är i stället att begreppet ras är sammankopplat till en social definition som bygger på synen att människosläktet, eller ”the *human group*” som Kretzmer benämner den, ingår i en och samma ras som snarare skiljer sig genom att grupper inom människoracen antingen ser sig själva som kulturellt annorlunda i något avseende, eller definieras och utkristalliseras som annorlunda av andra grupper, på grund av något fysiskt attribut.

Rasism kan ses som en filosofi eller en samling uppfattningar och värderingar avseende olika sådana grupper av människor där ”rasisten” uppfattar sin egen grupp som mer värd än andra grupper gällande värdighet, livsstil eller rättigheter m.m. Fördomar mot dessa grupper är däremot ett psykologiskt fenomen som består av negativa attityder mot gruppen i fråga med hänvisning till antingen hudfärg, ras, etniskt eller nationellt ursprung osv. Diskriminering till följd av rastillhörighet är å andra sidan ett beteende eller i vissa fall t.o.m. en disciplin.

Enl. Kretzmer finns starka sammankopplingar mellan rasism, fördomar och diskriminering och inga av sammankopplingarna är enkelriktade. Förekomst av rasism och rasistiska fördomar i en stat innebär en högre risk för att diskriminering mot de berörda grupperna förekommer eller uppstår. Förekomst av eller lösa attityder gentemot diskriminering i staten innebär en högre förekomst eller en ökad risk för rasism och rasistiska fördomar. Relationen kan innebära svårigheter för staten att eliminera rasismen, fördomarna och diskrimineringen.

Diskriminering är det fenomen som är enklast att åtgärda eftersom det enl. Kretzmer är lagarnas och konventionernas enklaste mål: begreppet beskriver individens beteende vilket är reglerbart. Det finns en svårighet i att reglera rasism och fördomar eftersom de i motsats till diskriminering i stället består av tankar och uppfattningar. Att enbart bekämpa diskriminering genom lagar blir dock problematiskt om rasism och fördomar kvarstår eftersom dessa faktorer är de som skapar diskrimineringen.¹⁵

¹⁵ Kretzmer, David. *Freedom of Speech and Racism*. *Cardozo Law Rev*, Vol. 8, No. 452, 1986-1987, s. 451-53,

1.4.2 Neutralitetens konsekvenser i en egalitär liberal stat

Abigail Levin öppnar för en bra diskussion kring den klassiska synen att rättigheter tilldelats medborgaren för att skydda denne från olika typer av inskränkningar från staten. I denna uppfattning ingår synen att yttrandefriheten, liksom andra rättigheter, fungerar som en typ rättighet vilken utgör en förutsättning för ett fritt utrymme av fria idéer. Detta utrymme ses som en slags öppen marknad där tankar och idéer kan röra sig fritt och där staten är neutral förvaltare, vilket innebär att den inte favoriserar någon typ av tanke på marknadsplatsen mer än någon annan. Levin reagerar på att denna traditionella uppfattning är problematisk i och med att den blivit så pass klichéartad och vuxit sig så stark i det liberala samhället. Uppfattningen tycks ha blivit att inget annat kan gynna yttrandefriheten så pass bra som en oregerad sådan marknadsplats för fria tankar och åsikter.

Dessa resonemang är anledningen till att jag valt att ta med Levins beskrivningar i studien. Levins poäng är att följderna tycks ha blivit att tankar, värderingar och uttryck av rasistisk prägel växt sig så stora, som följd av statens neutralitet, att de nästintill översvämmat den s.k. marknadsplatsen för tankar och åsikter inom dagens egalitära liberalstat. Därigenom blir rösterna från minoriteter (och kvinnor) inte hörda på den allmänna marknaden eftersom de överröstas, varpå konsekvensen kan bli att deras friheter och rättigheter hotas.

Resultaten kan bli att minoriteter av olika etniska och kulturella bakgrunder till slut inte får behålla sina respektive platser i detta åsikternas, tankarnas och uppfattningarnas utrymme. Därför är det relevant att i likhet med Levin ifrågasätta denna neutralitet från staten gentemot rasistiska yttranden, vilka bygger på attityder och uppfattningar om ojämlikhet. De rasistiska yttrandena kan i slutändan innebära att värdigheten och även rättigheterna för de som adresseras i yttrandena kompromissas. Levin menar att vi hamnat i en situation där den liberala staten okontrollerat tillåter sådana attityder och uppfattningar om ojämlikhet varpå ojämlikheten växer sig större mellan en alltmer stigmatiserad samhällsgrupp och en favoriserad majoritet. Därför bör man enl. Levin ifrågasätta denna neutralitet och förstå intresset och relevansen i att vidta hårdare tag mot rasistiska (och sexistiska) yttranden.¹⁶

¹⁶ Levin, Abigail. *The Cost of Free Speech: Pornography, Hate Speech, and their Challenge to Liberalism*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, s. 8-9.

1.4.3 Auktoriteternas tystande röster

Studiens sista teori är hämtad från Catherine MacKinnons argument och resonemang. Teorin har valts ut att prägla studien av två anledningar. Dels anser jag att den ger en bra förklaring till hur yttranden som präglas av hat, kränkning eller uppmuntran till särbehandling och förtryck kan tysta utsatta minoriteter. Minoritetens svar på dessa yttranden får således inte samma status som de rasistiska yttrandena. Den andra anledningen är teorin att anses ge en bra förklaring hur social konstruktion kan förstärka dessa konsekvenser när en grupp som kan sägas vara auktoritär, privilegierad eller inneha en status i samhället yttrar sig gentemot en grupp som i något avseende kan ses som en minoritet i samhället.

MacKinnon beskriver att ord och bilder kan placera människor i hierarkier, skapa olika former av sociala lager och ge en uppfattning om att dessa är oundvikliga eller rättfärdigade, skapa känslan av överlägsenhet resp. underlägsenhet mellan olika grupper samt likgiltighet inför våldsamheter som riktas mot de ”längst ner” rationaliseras och normaliseras. Utgångspunkten i teorin är det är centralt att förstå maktrelationerna mellan överordnade resp. underordnade grupper för att förstå mekaniken i socialt och politiskt samspel.

MacKinnon menar att vissa former av hatiska yttranden som riktas mot minoriteter (eller kvinnor) förhindrar dessa grupper som adresseras i yttrandena att kunna bemöta dessa på ett effektivt sätt. Därigenom hindras dessa grupper att själva kunna utöva sin egen rättighet till yttrandefriheten eftersom deras egna yttranden inte räknas in och inte får samma styrka i debatten på samma sätt som den dominanta kulturens yttranden. Detta är resultatet av en social position som en talare kan inneha vilken kan vara strukturerad att på så vis att talarens yttranden bildar till underkuvning av grupper i stället för att skapa en öppen debatt eller dialog. Att säga till någon att denne är mindervärdig genom att hänvisa till faktorer som etnicitet, kön eller sexualitet är enl. MacKinnon mer än bara simpla gissningar som antingen kan bevisas eller motbevisas av diverse stöd och argument. Resultatet är snarare att dessa yttranden om mindervärdighet hos vissa grupper i och med sig själva verkställer positionen av mindervärdighet hos de adresserade i talet på grund av talarens majoritets- eller statusposition. De mäktigas tal kan vara så effektivt att det skapar åsikter och uppfattningar om en utsatt minoritet på så vis att förtryck mot minoriteten antingen bör stadgas eller främjas. Därigenom kan premisserna i yttrandena om mindervärdighet i och med sig själva bli det som till slut utgör minoritetens identitet. Minoriteten får då svårt att komma till tal eller att försvara sig då dess uttalanden borträknas som ett resultat och av denna kristalliserade position av mindervärdighet.

MacKinnon beskriver att i en kontext som präglas av social ojämlikhet så kan ”talet” vara en form av maktutövande som skapar den sociala verklighet som vi lever i; det kan innebära allt från objektifiering till folkmord. Att auktoritativt säga att någon är underlägsen eller mindervärdig är tillsammans med allt materiellt stöd som ges till talet är till stor del hur strukturer av status respektive särbehandling får sina ramverk och vilka attityder som medföljer dessa strukturer.¹⁷

¹⁷ MacKinnon Elizabeth. *Only Words.*, refererad i Levin, Abigail. *The Cost of Free Speech: Pornography, Hate Speech, And Their Challenge to Liberalism.* Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010, s 68-69.

2 Yttrandefriheten i Sverige

Yttrandefriheten kan beskrivas vara reglerad på olika nivåer i Sverige; dels internationellt där Sverige åtagit sig förpliktelser genom medlemskapet i FN och EU, och dels genom ett uppdelat system inom den egna lagstiftningen; RF och TF/YGL. Jag har därför valt att beskriva uppdelningen av yttrandefriheten i Sverige på tre nivåer; *nationellt* genom RF som förklarar yttrandefrihet som generell medborgerlig rättighet (avsnitt 2.1), *internationellt* främst genom EU:s konvention om mänskliga rättigheter och dess betydelse för Sveriges lagar (avsnitt 2.2), samt *specifikt* genom YGL resp. TF (avsnitt 2.4–2.7), vilka reglerar yttrandefriheten inom olika typer av framställningar som t. ex radio/tv, tidningar, film osv.

2.1 Regeringsformen

Den fria åsiktsbildningen i Sverige är en grundpelare för det svenska statsskicket och står beskriven i grundlagsform i RF:s första och inledande paragraf, den s.k. portalparagrafen, kap. 1 § 1. Denna fria åsiktsbildning definieras mer utförligt i första stycket i RF kap. 2 § 1 om medborgerliga fri- och rättigheter, vilken tillskriver och skyddar varje medborgares rätt att i det allmänna fritt yttra tankar, åsikter och känslor genom tal, skrift, bild samt genom övriga framställningsformer. I samma paragraf definieras även informationsfriheten, vilken säger att varje medborgare har rätt att fritt inhämta och ta emot upplysningar och i övrigt ta del av andras yttranden.¹⁸

RF reglerar alla typer av yttranden och är mer generell medan YGL och TF är mer detaljerade i regleringarna och inriktar sig på yttranden i olika former av medier och framställningsformer m.m.¹⁹ Grundidén med yttrandefriheten i RF var tanken på en central yttrandefrihet som inte gick att begränsa genom vanlig lagstiftning. Den idén skulle dock innebära svårigheter att göra skillnad mellan vilka begränsningar i yttrandefrihet som skulle ske genom vanlig lag och vilka som skulle ske genom grundlagsändring.

I svensk lagstiftning är yttrandefrihet och informationsfrihet listade och definierade separat som två olika rättigheter. Yttrandefriheten och informationsfriheten hänger dock samman och en vanlig uppfattning är att informationsfriheten är integrerad i yttrandefriheten i RF. Så ser det t.ex. ut i andra lagsamlingar på internationell nivå i bl. a Europakonventionen och dess

¹⁸ SOU 2012:55 [se not 13], s. 155.

¹⁹ SOU 1983:70 [se not 14], s. 83.

10:e artikel samt i FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, mer känd om ICCPR, och dess 19:e artikel.²⁰

2.2 Yttrandefriheten genom Sveriges internationella åtaganden

ECHR innebär i och med sin implementering i svensk lag en folkrättslig skyldighet för Sveriges Riksdag att följa konventionen liksom Europadomstolens tolkningar av denna. Sverige har införlivat Europakonventionen i den svenska lagen genom lag 1994:1219 om den europiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.²¹ Yttrandefriheten i ECHR beskrivs i dess 10:e artikel i första stycket där det anges att var och en ska ha yttrandefrihet vilket omfattar åsiktsfrihet och frihet att motta samt sprida uppgifter och tankar utan hinder och inblandning av statlig myndighet oberoende av territoriella gränser.²²

Att Sverige har implementerat ECHR i sitt lagsystem innebär alltså att svensk lag liksom svenska myndigheter ska följa konventionens regleringar och riktlinjer. Denna princip förtydligas ytterligare i RF kap. 2 § 19 som säger att regering, riksdag och förvaltningsmyndigheter är förbjudna att förmedla normer, föreskrifter eller lagar vilka går emot ECHR.

EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna från 2000 spelar också in i präglandet av svensk yttrandefrihet i och med att stadgan getts samma status som EU-konventionerna genom Lissabonfördraget 2009. EU-stadgan tillämpas när medlemsstater gör anspråk på unionsrätten, dvs. EU:s rättspraxis, fördrag och lagar, och beskriver i sin 11:e artikel att var och en har rätt till yttrandefrihet, att denna rättighet innefattar åsiktsfrihet samt frihet att ta emot och sprida uppgifter och tankar utan offentlig myndighets inblandning och oberoende av territoriella gränser. Denna definition motsvarar artikel 10 i ECHR men beskriver i tillägg att mediernas frihet och mångfald ska respekteras.²³

²⁰ 1973 års fri- och rättighetsutredning. *Medborgerliga fri- och rättigheter Regeringsformen: Betänkande av 1973 års fri- och rättighetsutredning*. SOU 1975:75, Göteborgs Offsettryckeri AB, Stockholm, 1975 [hädanefter SOU 1975:75], s. 123, 280.

²¹ SOU 2012:55 [se not 13], s. 156.

²² ECHR [se not 11], art. 10(1).

²³ SOU 2012:55 [se not 13], s. 156-57. 253-54.

2.3 Den uppdelade delegeringen av yttrandefrihetsregleringarna

RF gör en separation av tryckfriheten och yttrandefriheten i kap. 2 § 1 andra stycket avseende yttranden i radio, TV och liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur databaser, film, video, ljudinspelningar samt andra liknande tekniska framställningar. Här hänvisar RF i och med detta stycke till TF och YGL och deras regleringar. Detta innebär med andra ord att yttranden genom denna typ av framställningar delegeras till YGL och TF och således blir ett undantag från RF:s regleringar.

TF och YGL innehåller mer detaljerade skyddssystem för tryck- resp. yttrandefriheten vilka bygger på grundprincipen att ge ett förstärkt skydd till tryckta skrifter och vissa andra former av media. Begränsningar får inte göras annat än om det återges i de båda resp. grundlagarna och i andra fall av begränsning av yttrandefriheten krävs i så fall en grundlagsändring. Systemet skiljer sig från rättssystemet i RF, där begränsning kan ske med stöd av allmän lag om det görs med stöd av kap 2 § 21-23 (se avsnitt 3).²⁴

2.4 Grundlagarnas gemensamma historia

För att förstå hur YGL fungerar i dagens Sverige så är det enligt Axberger viktigt att även förstå hur TF ser ut i Sverige. Detta beror på att YGL i Sverige grundades som en komplettering till den redan existerande TF, vilken länge var den dominerande lagen som avsåg fritt uttryck i skrift i Sverige. Fram till mitten av 1950-talet så hade den tryckta skriften den mest dominanta rollen av allmän kommunikation på massnivå.

Dåtidens massmedieaktörer, kallad ”pressen” (döpt efter ”pressmaskin” eftersom denna gjorde masstryckeriet möjligt), skyddades och reglerades av TF vilken har rötter ända tillbaka till 1700-talet. Radio och TV blev båda etablerade med stöd av staten och därmed även under statens övervakning och ansågs därför inte vara i samma behov av lagskydd. Merparten av allmänna publikationer hänvisades till TF men i takt med att TV och Radio utvecklades under 1900-talet så räckte det till slut inte med enbart TF. Det skulle dock inte föreslås om en yttrandefrihetsgrundlag förrän i slutet av 1900-talet, då radio och TV började komma ifatt tidningsredaktionerna och ”pressens” roll som den mest konkurrenskraftiga massmedieaktören.²⁵

²⁴ Ibid., s. 155-56.

²⁵ Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 15-18, 23-24.

2.5 Yttrandefrihetsgrundlagens principer

Håkan Strömberg, professor inom juridik (avl. 2002), beskriver tillsammans med Axberger att YGL bygger vidare på TF vilket innebär att TF:s regleringar är underförstådda i YGL. Utifrån detta så är det alltså nödvändigt i tolkningen av yttrandefrihetslagarna att även förstå sig på tryckfrihetsprinciperna eftersom TF därigenom blir YGL:s rättskälla, men även ha förståelsen för att YGL reglerar andra medieformer.²⁶ Huvudprincipen med YGL är tillämpa tryckfrihetsprinciperna på så många andra former av allmänna framställningar som möjligt vilka har ett fastslaget innehåll, t. ex TV, radio och film m.fl. YGL som grundlag gäller dock inte alla former av yttrandeframställningar. Framställningsformer med mer rörligt innehåll som t.ex. demonstrationer, teater och utställningar omfattas inte av YGL eftersom de i och med sitt rörliga innehåll inte går att granska utifrån ansvarsområdena på samma sätt som tv, radio och film.²⁷

Yttryck i form av just teater, demonstrationer samt opinionsmöten och dylikt inte kan läggas under ett ansvarssystem av det slag som förekommer inom TF. Den typen av ansvarssystem kräver att det finns en ansvarig utgivare på förhand samt att det kan fastställas i efterhand vad som har publicerats. Med exemplen som teater och demonstrationer m.m. är detta helt enkelt inte möjligt eftersom utgivaren inte kan veta vad denne tar ansvar för i och med att denne inte kan förutsäga publikationens innehåll; framställningarna kan komma att präglas av improvisation eller andra liknande spontana präglingar. En eftergranskning av sådana ”rörliga” framställningar blir även mer problematisk än om granskningen gällde redan tryckt skrift.²⁸

2.6 Yttrandefrihetsgrundlagens innehåll

Yttrandefriheten definieras i kap 1 § 1 i YGL som rätten att offentligen uttrycka tankar, åsikter, känslor samt att i övrigt lämna uppgifter i vilket ärende som helst till radio, television och liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur databaser, film, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar. Grundlagens syfte är att säkra det fria meningsutbytet, en fri och allsidig upplysning samt fritt konstnärligt skapande.²⁹

²⁶ Strömberg, Håkan & Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsrätt*. Studentlitteratur, Lund, 2004, s. 122-23.

²⁷ Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 24.

²⁸ Strömberg, Håkan & Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsrätt*. Studentlitteratur, Lund, 2004, s. 121.

²⁹ Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1991:1469: Yttrandefrihetsgrundlag*. Kap. 1§1.

Tre huvudgrupper av medier kan urskiljas i YGL; radio, tekniska upptagningar och databaser. Radio och TV ses från ett tekniskt perspektiv som samma sak och därför omfattas båda kommunikationsmedel av ett och samma begrepp i YGL, nämligen ”radiosändningar”. Med teknisk upptagning menas olika typer av tekniska föremål vilka lagrar information. Exempel är CD- och DVD-skivor, kassetter m.fl.

För att en medieform som radio och TV ska omfattas av YGL så ska sändningarna rikta sig till allmänheten. Databaser ska också vara allmänt inriktade för att grundlagen ska gälla. Det spelar ingen roll att en del av den information begränsas till människor som betalar för informationen som sprids; informationen och sändningarna är handelsföremål så länge vem som helst har möjlighet att genom fri vilja betala för materialet och därigenom få tillgång till det.³⁰

2.7 Vissa undantag i YGL

Vissa typer av yttranden och allmänna publiceringar skyddas inte av TF/YGL. Många delar av omfattningsområdena för dessa grundlagsregleringar har separerats från grundlagen så att de i stället kan regleras genom allmän lag i stället. Denna princip kallas enl. Axberger för delegationsundantag. Exempel på undantag som utskiljts i TF/YGL är upphovsrätten, som säger att allmänna lagregler ska tillämpas på den rätt som tillkommer en upphovsman. Detta undantag listas i TF kap. 1 § 8.³¹

Tobaks- och alkoholreklam, barnpornografi och sexuella vålds- och tvångspubliceringar är andra undantag vilka separeras och därmed inte är försedda med grundlagsskydd genom TF kap. 1 § 9-10.³² Verksamheter, yrkesbefattningar eller myndigheter vilka kan innebära tystnadsplikt, t. ex läkare och präster resp. försvaret och posten, omfattas inte heller av grundlagsskyddet.³³

³⁰ Strömberg, Håkan & Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsrätt*. Studentlitteratur, Lund, 2004, s. 126.

³¹ Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 63.

³² Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*. Kap. 1 § 9-10.

³³ SOU 1975:75, [se not 20], s. 293.

3 Begränsningar i Yttrandefriheten

Yttrandefriheten är inte en absolut rättighet och kan utifrån ett antal olika lagar komma att bli föremål för inskränkningar. För att en inskränkning av yttrandefriheten ska kunna träda i kraft så krävs det dock att inskränkningarna och begränsningarna i fråga har stöd i lagen. Inskränkningar i yttrandefriheten som beskrivs i RF får enl. kap. 2 § 20 göras från det offentliga såtillvida att det görs genom lag. För att detta ska vara möjligt måste dock vissa kriterier vara uppfyllda. RF kap. 2 § 21 säger att inskränkning av yttrandefriheten får ske för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningen får inte bli större än nödvändigt för att tillgodose detta ändamål och den får heller inte blir så pass stor att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen.

Vidare beskriver RF kap. 2 § 23 att yttrandefriheten får begränsas med hänsyn till landets säkerhet, folkförsörjning, allmänna ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd eller för att förebygga och förhindra brott. I andra fall får begränsningar endast ske om de görs på grund av vissa viktiga skäl. Staten ska vidare ha i åtanke vikten av en så bred yttrandefrihet som möjligt avseende politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella intressen om en begränsning ska ske³⁴

Riksdagens förutsättningar att göra inskränkningar på yttrandefriheten är med andra ord alltså begränsad på ett materiellt plan enl. yttrandefrihetskommittén i och med att lagen formulerar dessa kriterier som ska uppfyllas om begränsningen ska vara legitim och rättfärdigad.³⁵ Fri- och rättigheterna i RF kap. 2 kan med andra ord begränsas, men antingen genom lag eller genom förordning auktoriserad av riksdagen som hänvisar till angelägenheter relaterade till tystnadsplikt och sekretess.³⁶

3.1 Begränsningarna i ECHR

Jag har redan beskrivit ECHR:s 10:e artikel och dess definition av yttrandefriheten samt relationen mellan ECHR och RF i avsnitt 2.2. Här beskrev jag dock endast artikelns första stycke som beskriver statens förpliktelser att skydda och värna varje medborgares rätt till

³⁴ Justitiedepartementet L6. *Kungörelse* (1974:152) om beslutat ny regeringsform. SFS 2011:109, kap. 2 § 20-21, 23.

³⁵ SOU 2012:55 [se not 13], s. 155.

³⁶ SOU 1975:75 [se not 20], s. 22.

yttrandefriheten. Det andra stycket innehåller kriterier för hur yttrandefriheten kan begränsas, varpå yttrandefriheten inte heller blir absolut i ECHR.³⁷

I artikel 10 (2) anges det att yttrandefriheten får begränsas genom lag eftersom den även medför skyldigheter och ansvar. Begränsningarna får därför införas genom lag enl. art. 10 om de i ett demokratiskt samhälle är nödvändiga för att värna statens säkerhet, territoriella integritet eller allmänna ordning, för att förebygga oordning eller brott samt för att skydda hälsa, moral, annans goda namn, rykte eller rättigheter. Slutligen kan en begränsning av yttrandefriheten införas för att hindra spridning av förtrolig information samt för att upprätthålla domstolars auktoritet och opartiskhet.³⁸

Det är viktigt att notera den generella och breda nivå som ECHR håller. Ett problem som ofta uppstår, särskilt när det gäller regler och artiklar på internationell nivå, är att olika rättigheter kolliderar med varandra i och med detta breddspann. Då kan det bli aktuellt med en avvägning mellan de olika intressena för att på så vis avgöra vilken sida som är i störst behov av skydd. Detta är ofta en problematiskt och svårbedömd process enligt yttrandefrihetskommitténs beskrivelser.³⁹

3.2 Yttrandefrihetsbrotten

Som det nämndes tidigare så är yttrandefrihetens ändamål att främja fritt utbyte av åsikter, tankar, känslor m.m. med syftet att säkra fritt meningsutbyte. (se avsnitt 2.6 *Yttrandefrihetsgrundlagens Innehåll*). Lagens princip innebär att det finns ett värde i denna typ av rättighet och att den därför skyddas. Principen får dock inte tolkas bokstavligt, utan det är underförstått i lagen att det finns vissa gränser. Den mest framträdande av dessa gränser är de som kallas för *yttrandefrihetsbrott*.

Yttrandefrihetsbrotten återfinns TF kap 7 § 4-5. Denna del av TF kallas i sin allmänhet för brottskatalogen. I TF gäller brottskatalogen endast för TF, men YGL kap 5 § 1 hänvisar till denna varpå brottskatalogen i TF alltså blir gemensam för båda lagar. Både TF och YGL samspelar med allmänna straffbestämmelser som återfinns i brottsbalken (BrB). Ett yttrandefrihetsbrott måste vara definierat både i grundlagen och i BrB för att handlingen i fråga ska vara straffbar. Detta system kallas enl. Axberger för dubbel kriminalisering.

³⁷ SOU 2012:55 [se not 13], s. 258.

³⁸ ECHR [se not 11], art. 10(2).

³⁹ SOU 2012:55 [se not 13], s. 258-59.

Inom yttrandefrihetsbrott, liksom i övriga YGL, så är ensamansvaret vid offentliga yttranden centralt. Därmed gäller inte reglerna om uppsåt som nämns i brottsbalken vid yttrandefrihetsbrott och vidare så har den ansvarige utgivarens medvetenhet i vad som yttrats ingen vidare betydelse. TF (kap 8 § 12) och YGL (kap 6 § 4) utgår i stället från att den ansvarige utgivaren känt till yttrandets innehåll och att detta offentliggjorts med dennes vetskap utifrån dennes vilja. Denna princip kallas uppsåtspresumtionen och innebär att en ansvarig utgivare inte kan skydda sig genom att hävda att denne inte tagit del av eller inte känt till innehållet i det som yttrats.

Brottskatalogen skiljer mellan otillåtna yttranden (dvs. TF 7:4) samt otillåtna offentliggöranden (dvs. TF 7:5). Gemensamt för otillåtna yttranden är att de är mer specifikt och utförligt definierade som olika typer av brottshandlingar, medan otillåtna offentliggörande syftar till sekretessbrott av olika slag och även är mer allmänna.⁴⁰ Beslutet att avgöra om ett yttrande räknas som yttrandefrihetsbrott ligger enl. TF kap 9 § 2 hos JK.⁴¹

För att denna studie inte ska falla bort alltför mycket från sitt undersökningsområde, dvs. yttrandefrihetens relation till rasism, så kommer inte alla yttrandefrihetsbrott att redogöras i detta avsnitt utan endast de två som känns relevanta för studiens innehåll; *Ärekränkingsbrott* samt *Hets mot folkgrupp*. Dessa kommer att redogöras i nedanstående rubriker.

3.3 Ärekränkingsbrott

Ärekränkingsbrott delas upp i två olika brottskategorier; förtal och förolämpning. Skillnaden i dem båda kan enklast beskrivas genom att förtal sker i en bredare omfattning mellan flera personer medan förolämpning sker direkt mellan två personer. Vidare kan man även beskriva de båda på så vis att förtalsbrottslagen skyddar en individs anseende medan förolämpningslagen skyddar en individs självaktning.

Förtalsbrottet är listat i TF kap. 7 § 4 stycke 14 och dömer den som pekar ut en annans levnadssätt som klandervärdt eller brottsligt eller som lämnar uppgift om denne i syfte att utsätta denne för missaktning från andra. Förenklat kan förtalsbrottet beskrivas som en gärning där förövaren lämnar en nedsättande uppgift om annan. Kravet på dubbel kriminalisering återfinns genom BrB 5:1 och 5:2. Förtal är dock inte straffbart om det var försvarligt att lämna uppgiften, om uppgiftslämnaren har skälig grund att lämna uppgiften och

⁴⁰ Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 88-89, 100-101.

⁴¹ Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*. Kap. 9 § 2.

om uppgiften är sann. Ett krav för att ett yttrande ska räknas som förtal är att en enskild person kan utpekats som förtalad. Axberger beskriver att det är ovanligt med förtalsärenden som avser fler individer i en grupp. Här är det även viktigt att påpeka att förtalsbrottet skyddar individer och inte grupper som företag, myndigheter eller organisationer.

I TF 7 § 4 stycke 15 står det att den som smädar annan genom kränkande tillmäle, beskyllning eller genom annat skymfligt beteende kan dömas för förolämpning. Brottet står även listat i BrB 5:3. I och med att förolämpning också ses som ett ärekränkingsbrott blir beskrivningen av brottet ganska otydlig och övergripande. Förolämpningsbrottet ingår i sig själv i förtalsbrottet som ses som ett grövre brott, vilket enl. Axberger innebär att man inte kan dömas för förolämpning om man också utreds eller dömts för förtal.⁴²

3.4 Hets mot folkgrupp

Eftersom denna studie syftar till att undersöka rasistiska yttrandens relation till Sveriges yttrandefrihetslagar så förefaller det sig ganska naturligt att belysa just brottet *hets mot folkgrupp* i större utsträckning än ärekränkingsbrotten och de övriga yttrandefrihetsbrotten. Den som hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller annan grupp med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning döms för hets mot folkgrupp enligt TF 7 § 4 elfte stycket. Listar man brottsrekvisiten får man alltså fram en brottsgränning som ska omfatta; (1) hot eller uttryck för missaktning; (2) för en folkgrupp; (3) med hänvisning till; (4) ras; (5) hudfärg; (6) nationellt eller etniskt ursprung; (7) trosbekännelse eller (8) sexuell läggning.⁴³

Den dubbla kriminaliseringen återfinns i BrB kap. 16 § 8, vilken i princip är likadan i sina formuleringar. Begreppet folkgrupp har i och med tillägget av ”annan sådan grupp” ingen exakt innebörd. Tillägget ”annan sådan grupp” tillkom efter att hets mot ”invandrare” inte ansetts som straffbart då denna grupp inte tolkats som en ”folkgrupp” enl. Axberger. De straffbara handlingarna kommer i stället fram genom hänvisning till någon av de åtta faktorerna som beskrevs i ovanstående stycke, utifrån vilka man alltså inte får rikta hot eller missaktning mot. Att rikta missaktning eller hot mot homosexuella är däremot straffbart, trots att homosexuella inte heller kan ses som en folkgrupp.

⁴² Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 92-93, 95, 99.

⁴³ Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*, kap. 7 § 4(11).

Det finns inga specifika undantag i brottsbeskrivningen av det slag som beskrevs i förtalsbrottet och Axberger beskriver att man därmed kan gå ganska långt med tillämpningarna av lagen vid kriminaliseringarna av relaterade brottshandlingar. Däremot begränsas lagen till att beröra just ”hets” (eng. hate speech) i kriminaliseringen och tillämpningsområdet. Eftersom brottet även hör till brottskategorin mot allmän ordning så kan heller inte enskilda individer som känner sig berörda väcka talan. Det beslutet ligger i stället hos JK.⁴⁴

3.5 Hets mot folkgrupp: Tidigare fall och beslut av Justitiekanslern

I nedanstående avsnitt presenteras en redogörelse med tre exempel från tidigare ärenden som innehållit framställningar vilka anmälts som hets mot folkgrupp och där JK tagit ställning till ärendet. Dessa ärenden har valts ut för att beskriva hur JK har resonerat i denna typ av fall. I inga av fallen som presenteras nedan inleddes en förundersökning.

3.5.1 Ärendet Göran S.

Det första ärendet berörde ett fall som uppmärksammades i Dagens Nyheter (DN) 1997 där en polisman gett hastiga signalement på gärningsmännen vid ett rån i Uppsala vilka kunde uppfattas som kränkande. Det var dock inte polismannens uttalande vid platsen som utgjorde ärendet utan i stället polismannens befäl, ”Göran S.” och hans uttalande i DN när han kommenterade incidenten. Göran S. sa då till DN att

”(...) det var inte polismannens mening att använda ordet i nedsättande syfte. Det finns ju så många negerstammar i Afrika, och han ville bara ange nyansen hos den misstänktes hudfärg.”⁴⁵

3.5.2 JK:s beslut

Göran S:s uttalande anmäldes av polismyndigheten i Uppsala som hets mot folkgrupp. Justitiekanslern medgav att ordet ”neger” och ”negerstammar” absolut innehöll nedvärderande betoning i tillägg till sin faktiska innebörd. JK menade dock att vissa kriterier inte var helt uppfyllda i ärendet för att det skulle räknas som hets mot folkgrupp. JK

⁴⁴ Axberger, Hans-Gunnar. *Ytrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 99-101.

⁴⁵ Dagens Nyheter, 1997-10-03 citerad i; Justitiekanslern. *Fråga om vissa uttalanden angående signalement kunde anses innefatta hets mot folkgrupp*. 1998-01-20, diarienummer 3141-97-30.

hänvisade till TF kap 7 § 3 som i sin tur hänvisar till TF kap 1 § 1 stycke 3 och 4, vilka reglerar individens rätt att yttra sig för olika typer av pressmedier. Ansvaret för tryckfrihetsbrott (och därmed även yttrandefrihetsbrott) gäller enligt de premisser som föreskrivs i lagen. Enligt JK och dennes hänvisning ligger ansvaret med andra ord inte på den som uttrycker något till en tidning utan på den ansvarige utgivaren.

JK hänvisade även till lagen om hets mot folkgrupp och betonade brottsrequisitet hot eller missaktning med anspelning på en folkgrupp utifrån en eller flera av de rekvisit som presenteras i brottsförklaringen (och i ovanstående avsnitt: 3.4). JK menade vidare att begreppet missaktning formulerats med viss försiktighet i lagskrifterna så att inte alla former av kränkande uttalanden skulle innebära straffpåföljder. För att ett fall ska bedömas som hets mot folkgrupp måste det enl. JK:s uttalande vara tydligt att yttrandet överskred gränsen avseende saklighet och sanningsenlighet i relation till den berörda folkgruppen. Eftersom ingen sådan typ av hot eller missaktning kunde urskiljas i Göran S:s uttalande bedömde JK därmed inte fallet som hets mot folkgrupp.⁴⁶

3.5.3 Ärendet Illustrerad Vetenskap

2001 publicerade tidsskriften Illustrerad Vetenskap en artikel om romer i Europa. Artikeln innehöll många uttalanden vilka kunde uppfattas som kränkande och missaktande. I nedanstående stycke står tre citat från artikeln listade, men i anmälan och ärendet till JK så berördes fler delar av artikeln än de delar som här nämns som exempel:

"Kärnan i zigenarnas kultur och livsstil är protesten mot all slags registrering och alla regler - i alla fall de regler som gaje, det vill säga icke-zigenare, fastslår."

"För romer är det till exempel en sport att lura de vita att visa medlidande till exempel genom att tigga på kryckor och med ett hungrigt barn i famnen eller genom att framstå som ödmjuk och obemedlad inför eventuella socialarbetare för att sedan skratta högt åt de naiva gajerna som gått på föreställningen och pungat ut med sina allmosor."

"Graviditeten är äkta, men inget annat. När zigenarna tiggat ihop nog med pengar, kastar de kryckorna och lumpkläderna"⁴⁷

⁴⁶ Justitiekanslern. *Fråga om vissa uttalanden angående signalement kunde anses innefatta hets mot folkgrupp*. 1998-01-20, diarienummer 3141-97-30.

⁴⁷ Illustrerad Vetenskap nr. 13/2001 citerad från; Justitiekanslern. *Nedsättande uttalanden om romer i tidskriftsartikel - hets mot folkgrupp*. 2001-10-30, diarienummer 2887-01-30.

3.5.4 JK:s beslut

JK gjorde i princip en identisk förklaring till hur missaktning ska tolkas med försiktighet som i fallet med Göran S. och beskrev att alla uttalanden inte omfattades av begreppet missaktning. För att straffbarhet ska kunna uppnås menade JK återigen att en tydlig gräns gällande saklighet i relation till folkgruppen måste ha överskridits. Vidare hänvisade JK till TF kap 1 § 4 som säger att den som delegerats ansvaret och rätten att döma över tryckfrihetsmissbruk måste ha i åtanke att TF utgör en grundstomme i ett fritt samhälle och ta hänsyn till uttalandets ämne och ändamål, dess syfte samt hellre fria än att fälla vid tvivel.

I sitt beslut menade JK att citaten måste dömas utifrån sitt sammanhang, nämligen övriga artikeln i Illustrerad Vetenskap, och inte lösryckta ur sammanhanget. JK menade att artikeln beskrev en annan sida av romer som folkgrupp och av deras livsstil vilken var mycket mer positiv. JK menade att artikeln även beskrev romer som bl. a fria, givmilda samt gästfria. JK betonade att detta gjorde artikeln svårbedömd.

JK tydliggjorde att artikeln var skriven på ett naivt och omdömeslöst sätt i de delar som berördes av anmälan, men att syftet med artikeln inte var att uttrycka missaktning mot romer. JK uppfattade snarare att syftet var att presentera en romantiserad bild av romer och deras livsstil. JK avslog de anmälningar som gjorts mot artikeln med motiveringen att de berörda delarna och citaten i artikeln, om än olämpliga, inte nådde upp till straffbar nivå för en förundersökning när de sattes i artikelns övriga sammanhang.⁴⁸

3.5.5 Ärendet Sverigedemokraternas valfilm

Inför senaste riksdagsvalet i Sverige 2010 anmäldes Sverigedemokraternas (SD) valfilm till JK som hets mot folkgrupp. Filmen lades ut på SD:s hemsida samt hemsidorna Youtube, Medievärlden, SD-kuriren, Resume samt Dagens Media. Alla dessa hemsidor berördes av anmälan för hets mot folkgrupp i ärendet.⁴⁹ Själva filmen går ut på att Sveriges budget avseende pensionärer resp. invandring är begränsad och stadigt minskar varpå ett av dessa områden är tvunget att prioriteras bort.

⁴⁸ Justitiekanslern. *Nedsättande uttalanden om romer i tidskriftsartikel - hets mot folkgrupp*. 2001-10-30, diarienummer 2887-01-30.

⁴⁹ Justitiekanslern. *Ifrågasatt yttrandefrihetsbrott (hets mot folkgrupp)*. 2010-10-01, diarienummer 5555-10-31.

Filmen utspelar sig i en lagerlokal där två budgethandläggare inom dessa två områden sitter vid var sitt bord med ett rött nödbromshandtag ovanför båda respektive bord och där Sveriges budget tickar ner i bakgrunden. På det ena bromshandtaget står det invandring och på det andra står det pensioner. En äldre kvinna med rullator försöker ta sig fram till nödbromsen för invandring men blir omsprungen av ett flertal kvinnor iklädda niqab och med barnvagnar. Filmen slutar med en närbild på de båda bromshandtagen där händerna tillhörande kvinnorna i niqab sträcker sig mot pensionsbromsen medan handen tillhörande den äldre kvinnan i rullator sträcker sig mot invandringsbromsen något senare.⁵⁰

3.5.6 JK:s beslut

JK menade att SD:s hemsida liksom Youtube inte föll under YGL och grundlagens tillämpningsområde eftersom det enligt JK saknades skäl till den typen av bedömning. Det blev även skälet till att anmälningarna till dessa två hemsidor lades ner. Medievärlden hade enl. JK gjort en anmälan om innehav av databas för sin hemsidas räkning och hade även ett innehav av utgivningsbevis, varpå hemsidan föll in under YGL:s tillämpning i viss mån. JK uppfattade däremot inte medievärlden som ett massmedieföretag, nyhetsbyrå eller annan sådan organisation som yrkesmässigt publicerar tryckta eller liknande skrifter eftersom hemsidan drevs av en branschorganisation och alltså inte ett massmedieföretag. Därmed ansåg JK att databasregeln i YGL inte var tillräcklig för att föra ärendet vidare.

I och med att JK menade att SD:s hemsida och Youtube inte föll inom JK:s behörighetsområde så kvarstod enbart anmälningarna mot SD-kuriren, Resume och Dagens Media. Än en gång menade JK att missaktning skulle tolkas med försiktighet och att alla former av framställningar som är nedlåtande eller kränkande inte omfattas samt till TF kap. 1 § 4 och principen att hellre fria än fälla vid tvivel. Fallet med SD:s valfilm bemöttes enligt JK bäst i en öppen och fri debatt, för vilket JK inte kunde hitta några hinder och ärendet bedömdes därför inte som ett yttrandefrihetsbrott och lades ner.⁵¹

⁵⁰ SDRReklam 2010. *Sverigedemokraternas valfilm 2010*, fritt beskriven, se länk; <http://www.youtube.com/watch?v=XkRRdth8AHc>, senast besökt 2013-01-02.

⁵¹ Justitiekanslern. *Ifrågasatt yttrandefrihetsbrott (hets mot folkgrupp)*. 2010-10-01, diarienummer 5555-10-31.

3.6 Hets mot folkgrupp: komplicerat att tolka och döma

JK:s befattning med yttrandefrihetsbrotten kan beskrivas som att den övergriper den typ av yttrandefrihetsbrott som sker i det spontana och allmänna. Det kan t. ex handla om affischer och planscher, filmer eller klotterplank m.m. Justitiedepartementet har delgett att JK:s övervakning över denna typ av brott kan brista i effektivitet eftersom det rör sig om brott som i regel begås inom det vardagliga och att situationerna handlar om enskilda personer som tillfälligt framställer sina åsikter. På grund av denna prägel av tillfällighet och spontanitet så krävs det ofta att ett gripande sker omgående, vilket kan bli problematiskt eftersom det i dessa situationer är svårt att hålla isär vad som är yttrandefrihetsbrott och vanliga brott, särskilt om brottet utspelar sig i kontexter av t. ex demonstrationer och diverse sammankomster.

Det finns även en svårighet att tolka just begreppet missaktning enl. yttrandefrihetsutredningen. I undersökningen beskrev utredningen behovet av en efterfrågan att hitta ett nytt begrepp i brottsdefinitionen som kan ersätta ”missaktning” eftersom detta är vagt och obestämt. Utredningen beskriver vidare att ordet i sin språkliga mening också kan omfatta saklig kritik vilket enligt andra bestämmelser ska tillåtas att få framföras.

Det är viktigt att få en klar bild över vilka yttranden, vid sidan av hot, som bör omfattas i hets mot folkgruppsbrottet. Utifrån yttrandefrihetsutredningens beskrivelser är det tydligt att enbart yttranden som på något sätt nedsätter den berörda folkgruppen i syfte att förstärka uppfattningen av folkgruppens mindervärdighet bland andra grupper är de som ska falla inom kriminaliseringen. Folkgruppen ska framföras som mindervärdig i relation till ex. laglydnad, intelligens, social anpassning, sexuell läggning, arbetsförmåga osv. Utredningen beskriver detta som den typen av yttranden som kan leda till stigmatisering och särbehandling av de berörda folkgrupperna från samhället, organisationer eller enskilda.⁵²

⁵² SOU 1983:70 [se not 14], s. 85-86, 194-95.

4 Diskussion

Jag beskrev inledningsvis hur jag uppfattar dagens ”moderna” rasism rör sig i en gråzon och kryphål inom gällande lagar och regler och att attityderna i Sverige är ganska avslappande gentemot detta. En intressekonflikt tycks här uppstå där den stora frågan är vems rättigheter som ska prioriteras och som har störst behov av skydd. Allteftersom jag genomfört denna studie så har jag fått en insikt i hur svårt det är att hitta någon slags riktpunkt, referens eller måttstock om man ska åta sig denna typ av rättighetsavvägning.

Det kanske kan tyckas enkelt att ta en ogillande uppfattning gentemot rasistiskt präglade yttranden och att bli frustrerad av rättsfall av den sort som tagits upp och undersökts i denna studie, men lagen kan, enligt min uppfattning efter denna studie, ta lika många vändningar som det finns jurister i Sverige (och andra länder) för att tolka den. En neutral stat som förhåller sig passiv mot rasistiska yttranden kan kritiseras, men så kan även ske med en stat som förtrycker dess urkunder.

4.1 Begränsningar av yttrandefriheten; förtryck eller förenlighet?

Jag har visat på hur yttrandefriheten inte är definierad som absolut i Sverige. Den får dels begränsas i RF genom lag till förmån för syften som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Denna begränsning får dock inte vara större än nödvändigt. Vidare så innehåller YGL och TF en hel brottskatalog som t.o.m. innebär kriminalisering av vissa ageranden, vilket skulle kunna ses som den mest extrema formen av begränsningar. Inom EU:s regleringar begränsas yttrandefriheten i en ännu större omfattning och tycks därför ge ett bredare omfång än Sveriges regleringar i RF för hur yttrandefriheten kan begränsas (se avsnitt 3 *ff.*).

Dessa undantag tycks med andra ord, och väldigt förenklat, kunna ses som den spelplan Sverige har att röra sig inom när det gäller att inskränka yttrandefriheten avseende rasistiska yttranden. Frågan är kanske då om denna spelplan är tillräckligt stor för ett sådant åtagande? Denna studie har i stor utsträckning präglats av resonemang kring hur minoriteter kan hotas på olika sätt när rasistiska uttryck når ut till allmänheten. Dessa resonemang, som bottnar i en efterfrågan av ett syfte och behov för minoritetsskydd, skulle kunna passa väl in på vad som sägs i svensk och europeisk lag om vilka ändamål som är godtagbara eller nödvändiga för en begränsning.

Att skydda minoriteter genom att värna deras värdighet, säkerhet och privatliv tycks med all rätt kunna passa in i ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Detsamma skulle kunna sägas om ECHR:s 10:e artikel som tycks slå fast att yttrandefriheten faktiskt innebär en skyldighet att beskydda andra avseende deras värdighet, rykte och rättigheter. Kanske bör man se minoriteters behov av skydd som en större angelägenhet än att se yttrandefriheten som allmängiltig rättighet i sitt syfte. Lagar och konventioner tycks ju uttryckligen mena att yttrandefriheten innebär att det även finns ett behov att skydda andra genom att begränsa den.

Lagar kan visserligen ses som alltför komplexa och konventioner som alltför generella för att tolkas bokstavligt och det är kanske svårt att säga någonting i stil med "Sverige borde" när man pratar om lagar och regleringar, men som det framgick i studiens metodavsnitt så är en utgångspunkt i lagtolkning att lagen är skriven utifrån vad som bör göras och inte beskriver sanningstillstånd.⁵³ Därför bör det faktum att yttrandefriheten innebär skyldigheter och att den kan och i vissa fall t.o.m. bör begränsas inte bortses från på grund av hänvisning till skyddsbehovet för yttrandefriheten. Varför tycks det finnas en ovilja, försiktighet och t.o.m. rädsla i att döma rasistiska yttranden enligt de lagar som finns tillgängliga för detta?

JK, som ju är ensam åklagare vid alla yttrandefrihetsbrott, har i samtliga fall som tagits upp i denna studie menat att för att ett ärende ska kunna dömas som hets mot folkgrupp så måste en yttrandet i fråga överskriva en tydlig gräns för vad som är sakligt och sanningsenligt. Detta uttal kan sägas strida mot sig självt genom att JK hänvisat till den gränsen i sina bedömningar om avslag av åtal. Det kan påstås att JK i och med denna fastslagning bekräftat att det finns en gräns i lagen för vad som är tolererbart resp. intolerant, men genom att samtidigt tillåta rasistiska yttranden av det slag som nämnts i studien med hänvisning till andra delar av lagen, dvs. de som innebär att lagen ska tolkas med försiktighet och att man hellre ska fria än fälla vid tvivel, så blir den gränsen otydlig och urholkad.

Poängen är att staten kan sägas ha ett ansvar för att dra den gränsen och förvalta den så att den blir tydlig; det blir problematiskt att hänvisa både till att man ska vara försiktig och hellre fria när man tolkar lagen och till att det finns en gräns för saklighet och sanningsenlighet när det gäller rasistiska yttranden om inte den gränsen går att mäta i första hand eller förses med referenser och fästpunkter. Att hänvisa till en sådan gräns, utan måttstock och referenser, kan sägas vara att även göra lagen otydlig.

⁵³ Lehrberg, Bert. *Praktisk Juridisk Metod; Femte Upplagan*. I.B.A. Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB, Warszawa, 2006, s. 114.

4.2 Till lagens försvar

Det har säkert inte undgått läsarna av denna studie hur jag förhåller mig till att rasistiska yttranden försvaras med hänvisning till yttrandefriheten i stället för att utredas och dömas som hets mot folkgrupp. Då kanske det också är på sin plats att nämna att det även kommer att framföras ytterligare i kommande avsnitt i min slutsats. Trots det tycker jag att det även är viktigt att förstå andra sidan av myntet också, dvs. syftet med yttrandefriheten, om man ska uppnå tillräcklig förståelse för området.

Man kan, som yttrandefrihetsutredningen beskriver det, se på relationen mellan medborgare och yttrandefrihet på många olika sätt; som en naturrätt, ett socialt kontrakt eller helt enkelt en rättighet som ingår i ett traditionellt frihetssystem med ett universellt fäste bland medborgarnas värderingar. Yttrandefrihetens filosofiska syfte kan också det ta olika former och roller. Den kan uppfattas instinktivt, bilda ett förhållningssätt mellan individer och grupper eller fungera som ett humanistiskt eller religiöst präglad uttryck för respekt för individers värdighet och självständighet. Poängen som yttrandefrihetsutredningen vill göra med denna beskrivning är att hur man än ser på yttrande friheten så har den ett värde som kan uppfattas omedelbart. Yttrandefriheten kan ses som en frihet som medborgarna tillförsäkrar varandra och som ger dem en chans att bemöta varandras åsiktsskiljaktigheter i en anda av öppenhet, och inte något som tillförsäkras från någon stat eller myndighet som ska ha rollen att införa begränsningar i den beroende på hur medborgarna hanterar sina friheter.⁵⁴

Studien har dock belyst att ingen rättighet gällande det fria ordet i Sverige kommer utan ansvar eller begränsningar. En intressekonflikt verkar uppstå mellan rasistiskt präglade organisationer och grupper som vill sprida sina budskap och värdigheten och integriteten hos dem som berörs av dessa budskap. Att dra en gräns eller att uppnå någon typ av balans i denna avvägning medan man fortfarande bevarar den öppna och demokratiska andan som yttrandefrihetsutredningen beskriver tycks vara problematiskt.

Yttrandefrihetsutredningen medger att det kan vara frestande i många situationer att kunna definiera ett behov av förbud mot de tankar och värderingar som man uppfattar som stötande och som därför ogillas. Men en viktig aspekt man bör ha i åtanke när man talar om yttrandefrihet är principen att man aldrig kan ha så pass rätt att man därigenom kan tysta andra. Yttrandefriheten tillhör antingen alla eller ingen alls och därför menar

⁵⁴ SOU 1983:70 [se not 14], s. 77-78.

yttrandefrihetsutredningen att det i stället för förbud är mer lämpligt att bemöta denna typ av yttranden med sin egen övertygelse i ämnet.⁵⁵

Poängen jag vill göra genom att hänvisa till yttrandefrihetens resonemang är att man kanske bör vidta en viss försiktighet och vaksamhet när man kommer i kontakt med yttranden som ogillas eller på något annat sätt uppfattas som kränkande eller stötande på något vis. Utifrån yttrandefrihetsutredningens resonemang så bör man kanske även se det kränkande och stötande ordet som den typ av yttranden som har störst behov av skydd i lag. En hälsosam debatt är kanske inte så mycket av en debatt om det inte finns meningsskiljaktigheter. Och kan vi påstå att vi uppmuntrar ett öppet och fritt samhälle präglad av mångfald fullt ut om vissa röster tystas ner eller sopas under mattan? De flesta politiska uppfattningarna kan väl i slutändan ses som kränkande på ett eller annat sätt för någon, så att begränsa uppfattningarna i deras möjlighet att nå ut med sina budskap kanske i och med sig själv kan ses som en form av kränkning och förtryck, fast från en annan riktning och i en annan form av gestalt.

4.3 De små orden och de stora reaktionerna

Argumenten för att förbjuda alla former av rasistiska yttranden däremot tycks vara många, vilket Kretzmer sammanfattar ganska bra. Dels har mänskligheten starka historiska erfarenheter av konsekvenserna av rasism när den drivs till sin spets, bl. a. från Sydafrika, USA och självklart även Andra Världskriget. Andra argument kan så klart handla om att skydda de individer och grupper som berörs av rasistiska yttranden i och med att denna form av yttranden kan såra och kränka, samt att bevara ordning och säkerhet i ett samhälle i och med att rasistiska yttranden kan innebära att spänningsförhållanden uppstår mellan olika grupper. Slutligen kan det även sägas finnas ett symboliskt värde i och med ett förbud av denna typ av yttranden i och med att staten i fråga då skulle markera intoleransen av denna typ av yttranden på ett mycket tydligt sätt.⁵⁶

Dessa argument är enligt min uppfattning en mycket bra beskrivning på den vanligaste typen av motreaktioner när rasistiska och kränkande yttranden offentliggörs, som bl.a. de yttranden som presenterades i avsnitt 3.5. Diskriminering till följd av olika faktorer som etnicitet, religion, sexuell läggning osv. tycks ofta ses börja i de små antydningarna av gruppskillnader. Detta har kanske gjort sig synligt i de flesta fall av förtryckande samhällen samt i de mest kända folkmordshändelserna som förekommit i historien.

⁵⁵ Ibid., s. 79.

⁵⁶ Kretzmer, David. *Freedom of Speech and Racism*. Cardozo Law Rev, Vol. 8, No. 452, 1986-1987, s. 456.

Jag tänker särskilt på Nazityskland och förintelsen som där Tredje Riket knappast kan sägas lansera sin höga nivå av systematiska utrensningar omgående eller med kort varsel. Dessa ohyggliga kampanjer var väl snarare ett resultat av en längre period präglad av en rasistisk retorik som anspelade på en (ekonomiskt utsatt) majoritets fördomar? Det hela kan kanske snarare beskrivas som en ond spiral där yttranden om skillnader mellan majoriteten och en utpekad minoritet utvecklades till systematisk propaganda, propagandan uppmuntrade till förtryck för att försvara sig mot ett medföljande hot p.g.a. dessa skillnader, i detta fall skillnaden mellan judar och tyskar, varpå ordet ledde till handling rättfärdigat av hänvisningar till mindervärdighet. Drivet till sin spets kan alltså slutligen ett industrialiserat förtryck på massnivå ses som det slutliga resultatet.

Självklart är detta än väldigt kortfattad beskrivning av förintelsen med ganska stora glapp mellan händelserna i fråga, men syftet är inte att återge förintelsen eller andra världskriget, utan snarare att försöka visa med ett exempel hur systematiskt förtryck ofta tycks kunna starta i ”det lilla” i form av bl. a kränkande och stötande yttranden som belyser skillnader mellan olika grupper och uppmuntrar till särbehandling gentemot dessa grupper på grund av dessa skillnader. Denna typ av yttranden bör tas på allvar; att bemöta den med likgiltighet kan få attityderna som ligger till grund för dem att växa och innebära stora konsekvenser för minoriteters rättigheter och värdighet, vilket historien har visat oss ganska tydligt ett flertal gånger enligt min uppfattning.

Människor är väl ändå så pass orienterade i sin omvärld att man har en allmän och generell uppfattning om vad som är rätt och vad som är fel? Vi vet att ord kan såra, kränka och förnedra, samt att det som börjar i ”det lilla” i form av ett uttalande lätt kan växa till större och allvarigare gärningar och således bli en inkörsport till bl. a allvarliga brott m.m. Frågan som bör ställas mot denna bakgrund är kanske därför om begränsningar för rasistiska yttranden är helt orimliga.

En stat som på något sätt låter rasistiska yttranden att nå ut till allmänheten, frivilligt, motvilligt eller på vilka andra argument som helst som kan tänkas ligga till grund, kan kanske beskrivas som ett fall av ”majoritetens förtryck”, fast drivet till sin spets. Min tanke bakom detta resonemang är att i ett land som styrs av en sådan stat så har minoriteterna som berörs av denna typ av yttranden inget annat val än att finna sig i de premisser som de rasistiska yttrandena innebär eftersom dessa genom sina obehindrade offentliggöranden ”legitimeras” av majoriteten, med andra ord de som sitter vid makten.

Om staten nu inte ska inskränka i sina medborgares privata liv och tillförsäkra dem säkerhet så är det kanske medförstått att denna förpliktelse även gäller för att medborgarna inte ska inskränka på varandras privatliv och säkerhet. Detta är kanske ett rättfärdigande till att därför i stället inskränka rasistiska yttranden eftersom de enligt min uppfattning kan ses som hot för både privatlivet och säkerheten för dem som yttrandena riktar sig mot. Att förhålla sig passiv mot eller att försvara rasistiska yttranden med hänvisning till yttrandefrihet kanske i och med sig själv innebär att man accepterar dessa negativa konsekvenser som de innebär för minoriteten i fråga.

I så fall kan det sägas att denna stat har ett allvarligt problem i form av legitimerat förtryck vilket kan innebära nedsättning av dess suveränitet, auktoritet och moral. Det kan vara värt att inskränka på yttrandefriheten i detta avseende för att främja minoriteternas frihet och värdighet. Gick det inte t.o.m. en trend genom Sverige för ett tag sedan som handlade om vår uppskattning av mångfald, variation och hur ”vi gillar olika” m.m.? Var detta enbart tomma ord?

5 Sammanfattning

Yttrandefriheten kan sägas vara reglerad på tre olika nivåer inom Sveriges lagstiftning; (1) nationellt och generellt RF kap. 2 § 1; (2) internationellt genom ECHR art. 10 och (3) specifikt i YGL kap. 1 § 1. RF kap 2 § 1 delger var och en rätt att fritt uttrycka tankar, åsikter och känslor till offentligheten genom tal, bild och skrift. Den delger även var och en rätt att fritt ta del av andras yttranden, vilket definieras som informationsfriheten. Denna rättighet ses som en förutsättning för den fria åsiktsbildningen i Sverige. Den fria åsiktsbildningen förklaras i sig självt som en grundpelare för Sveriges statskick i RF kap 1 § 1. Beskrivningen av yttrandefriheten är generell och gäller alla former av yttranden.

I ECHR:s 10:e artikel beskriver det första stycket att var och en ska ha yttrandefrihet vilket omfattar åsiktsfrihet och frihet att motta samt sprida uppgifter och tankar utan hinder och inblandning från staten. Denna rättighet definieras som oberoende av territoriella gränser. ECHR innebär internationella förpliktelser för Sverige gentemot EU där Sverige åtagit sig att följa EU:s riktlinjer och regleringar avseende mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. ECHR är implementerad i Svensk lag genom lag 1994:1219 och förpliktelsen att följa de normer, syften och riktlinjer som presenteras i ECHR förtydligas även i RF kap 2 § 1.

YGL tilldelar var och en rätt att offentligt uttrycka tankar, åsikter, känslor och att lämna uppgifter i vilket ärende som helst i radio, TV och liknande överföringar, databaser, film, video, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar. YGL bildades som en komplettering till den redan existerande TF, vilken reglerar yttranden i skriftlig form i t.ex. tidningar och tidsskrifter. I takt med att radio och TV utvecklades ansågs det till slut att TF inte räckte till. YGL skapades därför för att tillämpa TF:s skydd för skriftliga yttranden på så många andra framställningsformer som möjligt. TF är därigenom YGL:s rättskälla och är underförstådd i YGL. Syftet med YGL är att säkra fritt meningsutbyte, allsidig upplysning samt konstnärligt skapande.

YGL är mer specifik än RF i och med att den riktar sig till yttranden som sker genom tekniska upptagningar och framställningsformer. RF utskiljer yttranden genom dessa framställningsformer och hänvisar dem i stället till YGL:s och TF:s regleringar. Därigenom delegeras yttrandefrihetsregleringarna till dessa två grundlagar, varpå yttrandena i TF och YGL blir undantag från RF.⁵⁷

⁵⁷ Se *avsnitt 2 ff.*

6 Slutsats

Efter genomförandet av denna studie är min slutsats att yttrandefriheten inte är absolut på någon av de nivåer som jag beskrivit; den nationella och generella, den internationella eller den specifika. Samtliga lagsamlingar som jag belyst i studien; RF, ECHR samt YGL och TF, innehåller regleringar för hur och när yttrandefriheten kan, och ibland bör, begränsas. Regleringar och lagar som har syftet att begränsa yttrandefriheten kan i sin enkelhet kallas för undantagsreglerna. I detta avsnitt presenteras mina slutsatser för vilka förutsättningar yttrandefrihetslagarna har för att begränsa rasistiska yttranden på de tre lagnivåerna i Sverige och hur de kan rättfärdigas.

6.1 Regeringsformen

RF får begränsas genom kap. 2 § 20, 21 och 23. Kap. 2 § 20 säger att begränsningen måste göras genom lag. Kap. 2 § 21 säger att yttrandefriheten får begränsas för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle, men att begränsningen inte får vara större än nödvändigt. Kap. 2 § 23 vidareutvecklar begränsningarna och beskriver att de får ske med hänsyn till säkerhet, folkförsörjning, allmän ordning och säkerhet, enskildas anseende, privatlivets helgd eller för att förebygga och förhindra brott. Staten ska dock ha som målsättning att förvalta en så bred yttrandefrihet som möjligt om en begränsning ska ske.⁵⁸

Slutsatsen är att yttrandefrihetens förutsättningar i RF att begränsa rasistiska yttranden med andra ord återfinns i kap. 2 i § 20, 21 och 23. Att hindra rasistiska yttranden att nå ut till allmänheten genom lag antas kunna ses som ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle utifrån § 21 och dess föreskrifter, och var och en av kriterierna i § 23 tycks kunna användas som rättfärdiganden till en sådan begränsning. Som det framgår i studiens teorier så kan en stats alltför neutrala hållning mot rasism, fördomar och rasistiska yttranden bli problematiskt. Resultatet kan bli att utsatta minoriteter till slut upplever en alltmer förstärkt och kristalliserad placering som en stigmatiserad och diskriminerad grupp i samhället p.g.a. rasistiska yttranden och att de fråntas sin rätt till yttrandefrihet, eftersom deras svar på rasistiska yttranden till slut inte ses som giltiga av majoriteten.

⁵⁸ Justitiedepartementet L6. *Kungörelse (1974:152) om beslutat ny regeringsform*. SFS 2011:109, kap. 2 § 20-21, 23.

Det är utifrån denna synpunkt som det tycks vara rimligt att anta att en begränsning av rasistiska yttranden är förenligt med vart och ett av kriterierna i RF kap. 2 § 23. Detta tycks även vara ett godtagbart ändamål i ett demokratiskt samhälle utifrån beskrivelsen i kap. 2 § 21 eftersom en sådan begränsning antas förhindra den potentiella stigmatiseringen av minoriteter. Således bör yttrandefrihetens skyddsbehov som rättighet inte trumfa skyddet för utsatta minoriteter när rasistiska yttranden rörande dessa minoriteter når offentligheten.

6.2 ECHR

Förutsättningarna att begränsa rasistiska yttranden i Sverige utifrån dess internationella förpliktelser gentemot ECHR presenteras i andra stycket i konventionens 10:e artikel. Villkoren är i likhet med RF:s föreskrifter att begränsningarna i fråga ska vara tillämplade genom lag och nödvändiga för att i ett demokratiskt samhälle tillgodose dess säkerhet, territoriella integritet och allmänna ordning, för att förebygga oordning eller brott samt för att skydda hälsa, moral, annans goda namn, rykte eller rättigheter.⁵⁹ Att förhindra rasistiska yttranden antas därmed vara förenligt med ECHR nästintill på samma sätt som i RF eftersom villkoren för en begränsning i de båda lagsamlingarna är så pass lika. Begränsning av rasistiska yttranden antas alltså vara förenlig i vart och ett av villkoren i ECHR:s 10:e artikel i och med att detta antas vara nödvändigt för att tillgodose dessa villkor.

ECHR skiljer sig från RF i och med att den tydligt anger i inledningen av andra stycket i art. 10 att yttrandefriheten är subjekt för begränsning genom lag. Detta beror på att rättigheterna som tilldelas i art. 10 även medför ansvar enligt föreskrifterna. Den tycks även gå ett steg längre än RF i förklaringen om vilka ändamål som ska skyddas genom en begränsning i och med att den även förklarar hälsa och moral som skyddsändamål. Däremot menar ECHR att begränsningarna ska vara nödvändiga för ett demokratiskt samhälle,⁶⁰ medan RF menar att begränsningarna ska var godtagbara.⁶¹ Hela syftet med tydliggörandet av det medförande ansvaret gentemot yttrandefriheten kan sägas vara att i slutändan hindra de former av yttranden vilka är av rasistiskt slag att få offentligt spelrum.

Om så antas så tycks Sveriges förutsättningar vara ganska goda till begränsning av rasistiska yttranden i och med att det kan stödjas med hänvisning till internationell folkrättslig lag. ECHR:s tyngd på det medförande ansvaret bör rimligtvis ses som en efterfrågan på behovet

⁵⁹ ECHR [se *not 11*], art. 10(2).

⁶⁰ *Ibid.*

⁶¹ Justitiedepartementet L6. *Kungörelse (1974:152) om beslutat ny regeringsform*. SFS 2011:109, kap. 2 § 21.

av skydd för de som kan tänkas beröras av andras yttranden. Återigen bör yttrandefrihetens skyddsbehov i ECHR inte konkurrera ut skyddsbehovet hos utsatta minoriteter när rasistiska yttranden når offentligheten och berör dessa grupper, med hänvisning till denna ansvarsförklaring i art. 10 och dess andra stycke. Studiens teorier avseende risken för diskriminering och stigmatisering samt att rasistiska yttranden försämrar och slutligen frångår allmänhetens gehör för berörda minoriteter antas också agera som faktorer till denna slutsats.

6.3 YGL & TF

YGL och TF begränsas främst genom yttrandefrihetsbrotten som listas i TF kap. 7 § 4-5. Denna del av TF benämns i sin allmänhet som brottskatalogen och blir i och med YGL kap. 5 § 1 gemensam för båda av grundlagarna. Yttrandefrihetsbrotten styrs av principen om dubbel kriminalisering vilket innebär att brottet ska vara listat både i brottskatalogen, dvs. i grundlagsform och i BrB för att gärningen i fråga ska vara straffbar.⁶² Yttrandefrihetsbrotten som tagit störst utrymme i denna studie är brotten förtal och förolämpning (TF kap. 7 § 4 elfte resp. fjortonde stycket) och främst hets mot folkgrupp eftersom det är dessa delar som antas utgöra den största förutsättningen för att begränsa rasistiska yttranden i Sverige.

Som det framgått i studien så tillhör förtal och förolämpning samma brottskategori, dvs. ärekränkingsbrott, varpå det inte går att dömas för båda brotten samtidigt.⁶³ Det är även ovanligt att åtal väcks för anmälningar gällande just ärekränkingsbrotten samt problematiskt att väcka åtal för yttrandefrihetsbrotten överlag eftersom de ofta utspelar sig i kontexter som präglas av spontanitet och tillfällighet.⁶⁴ Slutsatsen är därför att förutsättningarna för att begränsa rasistiska yttranden genom hänvisning till ärekränkingsbrotten finns, men att kopplingarna samtidigt tycks vara ganska små och långsökta i och med dessa faktorer.

Den starkaste och mest relevanta förutsättningen till att begränsa rasistiska yttranden i YGL och TF antas däremot att vara genom hets mot folkgruppsbrottet. Brottdefinitionen är att den som hotar eller uttrycker missaktning för en folkgrupp eller annan grupp med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning döms för hets mot folkgrupp.⁶⁵ I teorin antas således förutsättningarna att begränsa yttrandefriheten avseende rasistiska yttranden i Sverige vara ganska stor genom hets mot folkgruppsbrottet.

⁶² Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012, s. 88.

⁶³ *Ibid.*, s. 92, 99.

⁶⁴ SOU 1983:70 [se not 14], s. 85.

⁶⁵ Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*, kap. 7 § 4(11).

6.4 Hets mot folkgrupp: Problematikens konsekvenser

Hets mot folkgruppsbrottets definition antas, rent teoretiskt, vara tydlig i vilken form av gärningar som den kriminaliserar och antas vidare att ha ganska stor potential för att begränsa rasistiska yttranden att nå ut till offentligheten. Detta har dock, vilket jag försökt visa genom fallundersökningen i studien, visat sig vara problematiskt i praktiken vilket även tycks försämra förutsättningen och effektiviteten för begränsningar i yttrandefriheten gällande rasistiska yttranden .

Även om brottsdefinitionen kan tyckas vara tydlig vid första anblick så finns det, som det också framgått i studien, vissa problemområden i tolkningsprocessen av lagen gällande hets mot folkgrupp vilka antas innebära praktiska svårigheter i att tillämpa brottslagen. För det första så tycks problematiken att tolka begreppet missaktning innebära att brottsdefinitionen blir otydlig avseende vilka gärningar som är straffbara enl. hets mot folkgruppslagen. Som det framgått i studien så har yttrandefrihetsutredningen klargjort att de yttranden som faller in i kriminaliseringen endast är de som har som syfte att nedsätta en folkgrupp i något avseende med syftet att förstärka uppfattningen av folkgruppens mindervärdighet bland andra grupper eftersom de kan leda till stigmatisering. Detta blir för det andra paradoxalt eftersom samma utredning efterfrågade en omformulering av begreppet missaktning i och med att det ansågs otillräckligt och föråldrat (se avsnitt 3.6).⁶⁶

Att tydliggöra vad som ska falla in i kriminaliseringen samtidigt som det efterfrågas om nya kriminaliseringsbegrepp p.g.a. otillräcklighet tycks vara mycket motsägande, varpå otydligheten i kriminaliseringen antas förstärkas. Därigenom antas det också att den praktiska och materiella förutsättningen att begränsa rasistiska yttranden genom tillämpning av hets mot folkgruppslagen minskar avsevärt som en konsekvens av otydligheten och motsägelsen från yttrandefrihetsutredningen. Detta har jag försökt visa genom de exempel som tagits upp i studiens fallundersökning.

Som det framgår i studiens teorier så löper ett samhälle som förhåller sig tolerant eller avslappnat gentemot rasism och fördomar en större risk för att präglas av diskriminering. På samma sätt är risken större att rasism och fördomar förekommer och förstärks om attityderna gentemot diskriminering är alltför toleranta. Resultatet av rasistiska yttranden kan även bli att de som adresseras i yttrandena förlorar sin plats på den offentliga marknadsplatsen för åsikter

⁶⁶ SOU 1983:70 [se not 14], s. 194-95.

och tankar och att denna konsekvens kan bli särskilt påtaglig om de rasistiska yttrandena kommer från auktoriteter eller majoriteter.

Utifrån detta antas det att problematiken med otydligheten och motsägelserna i hets mot folkgruppsbrottet och dess kriminalisering måste tas på allvar. Detta beror på att konsekvensen tycks bli att diskriminerande och stigmatiserande yttranden gentemot grupper av olika kulturell, religiös, nationell bakgrund etc., slinker igenom lagarnas skyddsnät och når ut till allmänheten. Fallundersökningens målsättning i denna studie har varit att försöka påvisa hur dessa yttranden tar sig igenom lagarna. Kristalliserad stigmatisering, minskat gehör från minoriteter och ökad förekomst av rasism, fördomar och diskriminering antas alla bli konsekvenser i och med att detta tillåts.

6.4.1 Hänvisningarna i tolkningen av hets mot folkgruppsbrottet

Som det framgått i studien så är JK ensam åklagare för alla former av yttrandefrihetsbrott, så även för hets mot folkgruppsbrottet.⁶⁷ Studien har i avsnitt 3.5 belyst tre stycken fall i syftet att svara på delfrågeställningen om vilka hänvisningar som gjorts när kränkande och nedvärderande yttranden bedömts som otillräckliga för att dömas som hets mot folkgrupp av ansvarig åklagarmyndighet i Sverige. I och med JK:s exklusiva befattning som åklagare för anmälningar gällande hets mot folkgrupp antas det rimligt att påstå att JK är en sådan ansvarig myndighet i Sverige.

Den gemensamma faktorn i de tre fall jag presenterat i studien är att JK hänvisat till tre olika principer i bedömningen om avslag av fallen; (1) missaktning ska enligt förarbetena tolkas med viss försiktighet; (2) vid tvivelhakighet ska en princip som hellre handlar om att fria än att fälla tillämpas samt; (3) kränkande yttranden måste dömas utifrån sina sammanhang och syftet med yttrandet och inte enskilt utdragna ur sina sammanhang. Ett flertal problem antas uppstå i och med dessa hänvisningar.

Slutsatserna kring problematiken av att tolka begreppet missaktning har redan beskrivits i ovanstående avsnitt; kriminaliseringen blir således otydlig och hets mot folkgruppsbrottet förlorar därigenom i styrka och förutsättning att tillämpas mot rasistiska yttranden. Att hellre fria än fälla vid tvivel blir också problematiskt i och med svårigheten att dra en balans mellan vem som ska skyddas; den som yttrar sig eller den som adresseras i yttrandet. En slutsats som

⁶⁷ Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*. Kap. 9 § 2.

redan presenterats utifrån studiens teorier är att skyddsbehovet för yttrandefriheten som rättighet inte bör trumfa skyddsbehovet hos utsatta minoriteter som löper risk för potentiell kränkning och diskriminering. En sådan neutral attityd kan, som studiens teorier beskriver, få stora konsekvenser för minoriteters rättigheter och placera dem i en stigmatiserad position i samhället.

Slutligen uppstår problematik i att döma kränkande yttranden i sitt sammanhang. Ett kränkande yttrande gentemot en minoritet antas fortfarande vara lika kränkande oavsett om andra delar av samma yttrande tar mer uppmuntrande toner mot minoriteten i fråga. Att rättfärdiga ett kränkande yttrande genom att hänvisa till yttrandets mer positiva delar, eller att det inte var i yttrandets mening att vara kränkande, antas vara mycket motsägande i och t.o.m. opassande; konsekvensen blir ändå att de rasistiska yttrandena och dess kränkande budskap kvarstår, rättfärdigas och når ut till allmänheten.

Referenser

- 1973 års fri- och rättighetsutredning. *Medborgerliga fri- och rättigheter Regeringsformen: Betänkande av 1973 års fri- och rättighetsutredning*. SOU 1975:75, Göteborgs Offsettryckeri AB, Stockholm, 1975.
- Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsgrundlagarna*. Norstedts Juridik, Stockholm, 2012.
- Bal, Ishan. *Europe's Depression*. USAK Yearbook of Politics & International Relations, Vol. 5, 2012.
- Council of Europe: *European Convention on Human Rights*. 213 U.N.T.S. 222, 3 September, 1953; http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/1009F7DB-87E3-4056-8E17-8A8A41768BA7/0/SWE_CONV.pdf (senast besökt 2013-01-02).
- Justitiedepartementet L6. *Kungörelse (1974:152) om beslutat ny regeringsform*. SFS 2011:109; http://62.95.69.15/cgi-bin/thw?%24%7BHTML%7D=sfst_1st&%24%7BOOHTML%7D=sfst_dok&%24%7BSNHTML%7D=sfst_err&%24%7BBASE%7D=SFST&%24%7BT RIPSHOW%7D=format%3DTHW&BET=1974%3A152%24 (senast besökt 2013-01-02).
- Justitiekanslern. *Fråga om vissa uttalanden angående signalement kunde anses innefatta hets mot folkgrupp*. 1998-01-20, diarienummer 3141-97-30; <http://www.jk.se/Beslut/Tryck-OchYttrandefrihetsarenden/3141-97-30.aspx> (senast besökt 2013-01-02).
- Justitiekanslern. *Ifrågasatt yttrandefrihetsbrott (hets mot folkgrupp)*. 2010-10-01, diarienummer 5555-10-31; <http://www.jk.se/Beslut/Tryck-OchYttrandefrihetsarenden/5555-10-31.aspx> (senast besökt 2013-01-02).
- Justitiekanslern. *Nedsättande uttalanden om romer i tidskriftsartikel - hets mot folkgrupp*. 2001-10-30, diarienummer 2887-01-30; <http://www.jk.se/Beslut/Tryck-OchYttrandefrihetsarenden/2887-01-30.aspx> (senast besökt 2013-01-02).
- Kretzmer, David. *Freedom of Speech and Racism*. Cardozo Law Review, Vol. 8, No. 445, 1986-1987.
- Lehrberg, Bert. *Praktisk Juridisk Metod; Femte Upplagan*. I.B.A. Institutet för Bank- och Affärsjuridik AB, Warszawa, 2006.

Levin, Abigail. *The Cost of Free Speech: Pornography, Hate Speech, And Their Challenge to Liberalism*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2010.

Strömberg, Håkan & Axberger, Hans-Gunnar. *Yttrandefrihetsrätt*. Studentlitteratur, Lund, 2004.

Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1949:105: Tryckfrihetsförordning*. SFS 1949:105; <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/sfs-1949-105/> (senast besökt 2013-01-02).

Sveriges Riksdag. *Svensk författningssamling 1991:1469: Yttrandefrihetsgrundlag*. SFS 1991:1469; http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Yttrandefrihetsgrundlag-1991_sfs-1991-1469/ (senast besökt 2013-01-02).

Yttrandefrihetskommittén. *En översyn av tryck- och yttrandefriheten Del 1: Slutbetänkande av yttrandefrihetskommittén*. SOU 2012:55, Fritzes Offentliga Publikationer, Stockholm, 2012.

Yttrandefrihetsutredningen. *Värna Yttrandefriheten: Betänkande av yttrandefrihetsutredningen*. SOU 1983:70, LiberTryck, Stockholm, 1983.

Övriga referenser

Youtube, SDR reklam 2010. *Sverigedemokraternas valfilm 2010*; <http://www.youtube.com/watch?v=XkRRdth8AHc> (senast besökt 2013-01-02).